

Hannah Arendt
Zomercursus
2021-2

Petra Bolhuis
Maleutiek

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 1

1

Denken is de dialoog interieur

Denken is 'stop-en-denk'. De denkende mens trekt zich terug uit de wereld van de verschijnselen en reflecteert daarop. In eerste instantie om met zichzelf een eenheid te worden of te blijven. Denken zorgt voor non-contradictie in een individu die daartoe inspanning moet verrichten in een wereld die steeds complexer wordt. Dat is ook de reden dat Socrates de straat opgaat met zijn vragen aan wie hij maar tegenkomt. Hij wil het denken bij alle mensen wakker maken. Hij wil hen niet vertellen wat ze moeten denken, maar ze bevragen, opdat zij hun eigen non-contradictoire zelf vormgeven. Dat is slechts in tweede instantie politiek van belang, zegt Arendt. Meestal merk je er niets van of iemand denkt of niet.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 2

2

Losgezongen denker en de wereld

De denkers in het verleden hebben zich losgemaakt van;

- Het gezond verstand,
- De wereld van de verschijnselen,
- De andere mensen,
- De sensus communis.

Maar nu moet de denker weer met de wereld van de verschijnselen, de politiek en het leven met anderen verbonden raken. Dat vindt plaats middels het willen en het oordelen.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 3

3

De willende mens

Willen is iets waar we veel meer van zien in de publieke ruimte. Willen is actief ten opzichte van de toekomst. Toch vergissen we ons als we denken dat de wil alleen bestaat uit dat wat in handelen zichtbaar wordt. Daaraan vooraf gaat steeds een baaierd van verschillende willen die -in tegenstelling tot denken- wel degelijk onderling tegenstrijdig kunnen zijn in één persoon. Mensen kunnen echter maar één wil omzetten in gedrag; óf je gaat zwemmen óf je blijft droog. Maar je kunt, tot het moment dat je één van beide doet, beide willen.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 4

4

Willen

Om werkelijk van politiek te kunnen spreken is er behalve denken ook willen nodig.

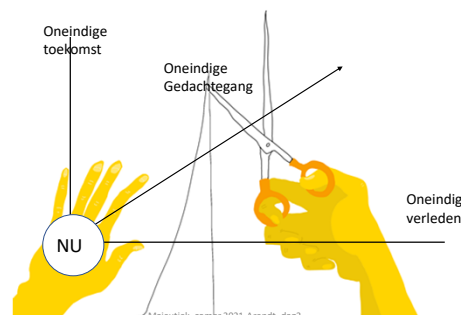
Denken is voornamelijk individueel en een non-verschijnsel in de publieke ruimte.

Willen daarentegen heeft vrijwel altijd een zichtbare component omdat willen de toekomst gaat vormgeven. Maar dat betekent ook dat bij willen de afslag naar 'maken' en naar 'verstand' voor de hand ligt.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 5

5

Denken (blz. 262)

Oneindige toekomst

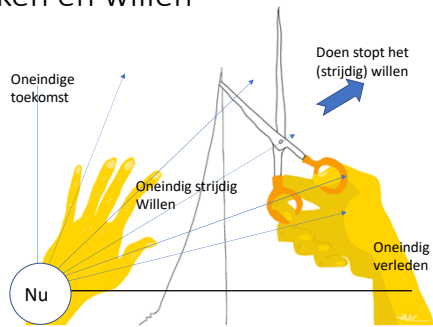
Oneindige Gedachtegang

Oneindig verleden

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2 6

6

Denken en willen

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

7

7

De kans te beginnen

Kant beschrijft de vrijheid van een relatief absolute spontaneïteit. In absolute zin (Natuur/ God) is er een zich afwikkelen van processen, maar mensen kunnen een begin maken zoals ze ook geboren kunnen worden en daarmee iets nieuws in de wereld brengen.

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

8

8

De verantwoordelijkheid van het kunnen beginnen

- Elk mens, geschapen in het enkelvoud, is een nieuw begin krachtens zijn geboorte; had Augustinus alle gevolgtrekkingen uit deze beschouwingen overdacht, dan zou hij de mensen niet gedefinieerd hebben als stervelingen, naar het voorbeeld van de Grieken, maar als "borelingen",
- Kants "vermogen om spontaan een reeks in de tijd te beginnen" kan, "wanneer het in de wereld voorkomt, alleen een relatief eerste begin hebben", maar is nog steeds "een absoluut eerste begin, niet in tijd, maar in oorzakelijkheid". (Willen, 140)

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

9

9

Nataliteit en menselijkheid

"Het nieuwe gebeurt altijd tegen het overweldigende getuigenis in van statistische wetten en hun waarschijnlijkheidsrekening, die voor alle praktische, alledaagse doeleinden neerkomt op zekerheid; de verschijning van het nieuwe heeft daarom altijd iets van een wonder.

Het feit dat de mens in staat is tot handelen, betekent dat het onverwachte van hem kan worden verwacht, dat hij kan waarmaken wat in de hoogste mate onwaarschijnlijk is. En dit weer is slechts mogelijk omdat ieder mens uniek is, zodat er met iedere geboorte iets in de wereld komt wat op unieke wijze nieuw is.

Handelen en spreken zijn daarom zo innig met elkaar verweven omdat de een begin makende en specifiek menselijke daad tevens het antwoord moet bevatten op de vraag die aan iedere nieuweling wordt gesteld: 'Wie zijt gij?' " (uit de Menselijke conditie p.162)

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

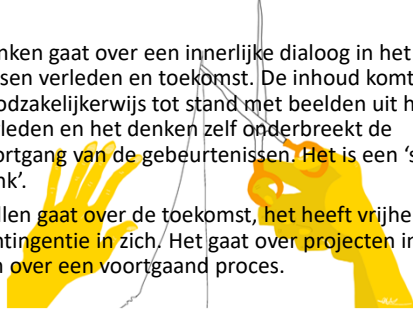
10

10

Denken, Willen en oordelen

Denken gaat over een innerlijke dialoog in het nu, tussen verleden en toekomst. De inhoud komt noodzakelijkerwijs tot stand met beelden uit het verleden en het denken zelf onderbreekt de voortgang van de gebeurtenissen. Het is een 'stop en denk'.

Willen gaat over de toekomst, het heeft vrijheid en contingentie in zich. Het gaat over projecten in plaats van over een voortgaand proces.

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

11

11

Inzicht levert geen waarheid

De aanschouwing als metafoer en ook de metafoer van het inzicht, dat vaak na lange geestelijke inspanning zich ineens openbaart, bieden de suggestie van waarheid en van verschijnselen die nu gezien kunnen worden, maar er altijd al waren en die nu voor altijd zichtbaar voor ons zijn.

Maar het is een persoonlijk en tijdelijk inzicht. Het gaat over betekenis en zin en kan daarmee geen kennis opleveren die waarheid biedt.

Verwijt; Denken is onnut, maakt kwetsbaar en schiet niet op.

Maieutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

12

12

Uit haar eerdere werk

- Arbeid= herhaalbaar en op overleven gericht.
- Werk = iets nieuws maken dat arbeid gemakkelijker maakt.
- Handelen en spreken = ontmoeting van mensen onderling, waarin wij laten zien wie we zijn en niet wat we zijn.

Belangrijk voor Arendt; Nataliteit en pluraliteit vinden in het handelen en spreken hun plaats.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

13

13

Oordelen maakt denken toch politiek

Oordelen is ook de reflectie achteraf op wat er is gebeurd. Het is letterlijk na-denken.

Maar nu is de dialoog niet -zoals bij denken- in je eentje, gericht op het leven met jezelf.

Denken en spreken zijn nu gericht op de gemeenschap, waarvan jij als individu deel uitmaakt.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

14

14

Mens is deel van de gemeenschap

- Ten eerste wordt ieder mens gevormd in de gemeenschap. Wat een uniek individu denkt, is al voorgesorteerd door de *sensus communis* van de samenleving waarin dat individu leeft.
- Ten tweede is ieder mens zelf deel van de *sensus communis* van die samenleving en dáár ligt de verantwoordelijkheid van ieder mens om zijn of haar aandeel in dat wat Arendt politiek noemt te vervullen.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

15

15

Wanneer denken en oordelen politiek wordt

Bijna nooit wordt het denken politiek schrijft Arendt. Behalve af en toe en dat zijn cruciale momenten.

Er zijn situaties in de geschiedenis waarin het gezond verstand het niet meer redt om te begrijpen wat er aan de hand is. Arendt zelf definieert de aanloop naar de verkiezing van Hitler als zo'n moment. Dan gebeuren er dingen in de publieke ruimte waarvan een denkend mens afstand zal nemen. Het stop-en-denken maakt dat iemand blijft staan. Omdat de dol geworden werkelijkheid verder gaat op de ingeslagen weg, staat de denker ineens alleen en in het zicht.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

16

16

Stop en denk

Arendt gaat er van uit dat oefenen in denken, in die beweging van verbondenheid en distantie helpt om dit te blijven doen in barre tijden.

Maar aan de andere kant zegt Arendt dat vooral intellectuelen zich hebben laten meeslepen in de gedachten over een goede toekomst waaraan zij konden bijdragen. (Ze denkt hierbij natuurlijk aan Heidegger)

Het gaat dus niet om intellectuele capaciteit, maar om het vermogen om af te wegen of het denken nog eenduidig is, of er sprake is van non-contradictie in het eigen denken.

Het gaat erom dat het juist de slimme denker niet stiekem gaat maken, maar deel blijft van het handelen.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

17

17

Verruimde denkwijze

Het verruimde denken en de verbeelding. Arendt pleit voor een privésfeer waar de overheid en de wet zich buiten houden. En ze pleit voor een verruimde denkwijze waarin ook ruimte is voor het anders zijn van de ander. Solidariteit en pluraliteit gaan hand in hand in de publieke sfeer.

Waar de scheidslijn loopt tussen privé en publiek is onderwerp van felle discussies. Juist als de *sensus communis* het denken voedt, kan een afgescheiden privésfeer - denk aan scholen of sportclubs- een impact hebben die de verruimde denkwijze niet ten goede komt.

Maleutiek_zomer 2021-Arendt_dag2

18

18